

Osto-osoituksista hävikkiruokajakoon

Opas ruoka-apuun
seurakunnille

Sisällys

Johdanto.....	3
Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumalli.....	4
Kohti konkreettista ruoka-apua.....	9
Askel 1: Aika.....	10
Askel 2: Tilat.....	11
Askel 3: Tarvikkeet.....	12
Askel 4: Yhteistyötahot ja vapaaehtoiset.....	13
Askel 5: Logistiikka.....	14
Askel 6: Rahoitus.....	15
Askeleet tiivistettynä.....	16
Kohtaaminen ja hengellisyys.....	17
Loppusanat.....	18
Lähteet.....	19

Johdanto

Tämä opas on suunniteltu ensisijaisesti seurakuntien diakoniatyölle, mutta myös muut tahot voivat hyödyntää opasta oman ruoka-apu toiminnan suunnitteluun. Oppaaseen on koottu asioita, joita on hyvä ottaa huomioon rakennettaessa ruoka-apua konkreettisen ruoan varaan osto-osoitusten sijaan. Voit soveltaa mallia juuri teidän toimintaanne sopivaksi.

Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumalli on yksi tapa, jolla voidaan vähentää seurakunnan jakamia osto-osoituksia. Osto-osoitusten sijaan avuntarvitsijat saavat ruokakassin, jonka teossa on hyödynnetty hävikkiruokaa. Näin pystytään palvelemaan useampaa henkilöä samalla rahalla.

Opas on kehitetty yhteistyössä Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöiden kanssa, osana sosionomi-diakoni opiskelijoiden opinnäytetyötä. Lisää tietoa muutoksen tuomista vaikutuksista Pitäjänmäen seurakunnassa voit lukea opinnäytetyöstä Osto-osoituksista hävikkiruokajakoon. Opas Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallista seurakunnille.

Anu Kiiskinen ja Susanna Mäkinen

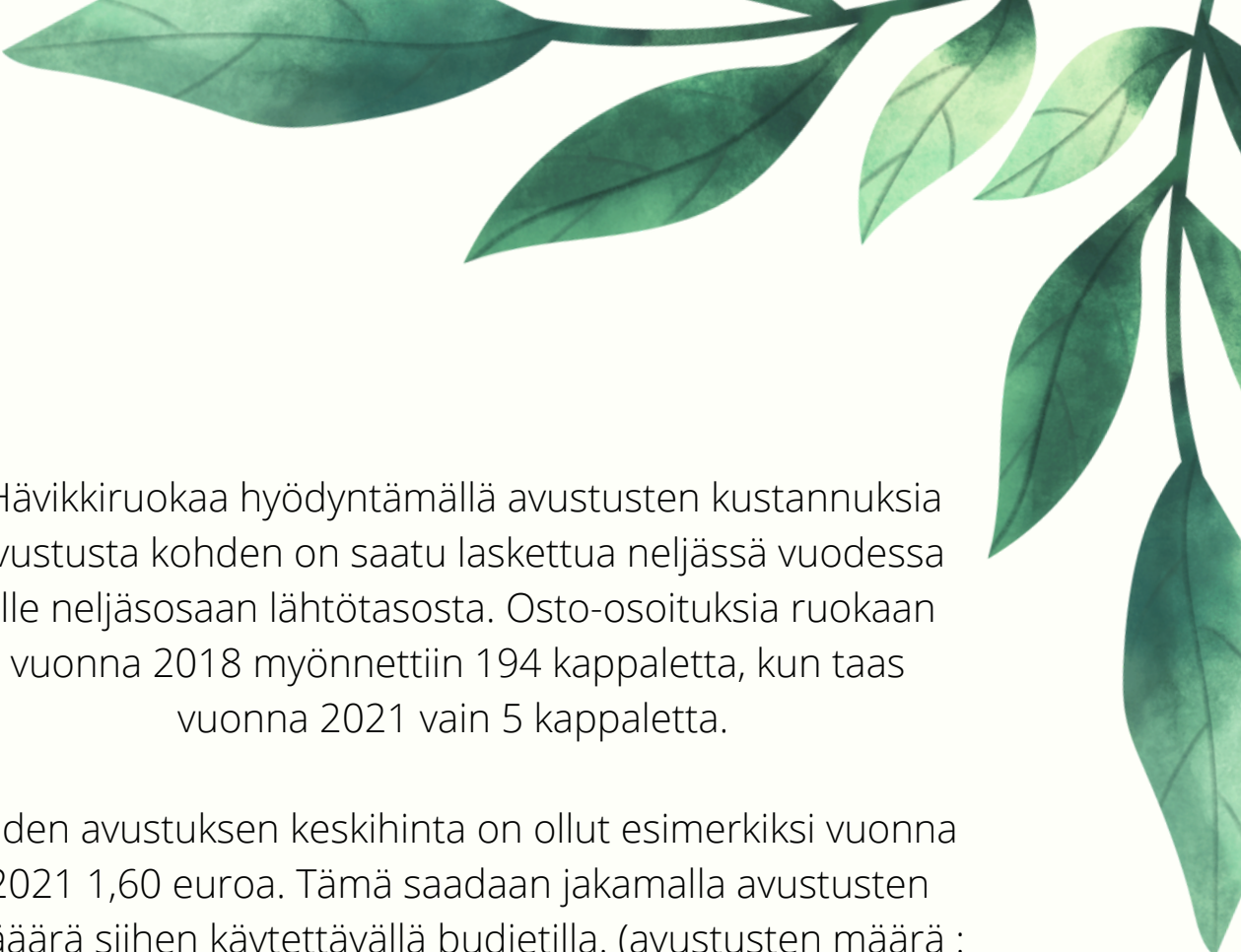
Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumalli

Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumalli perustuu hävikkiruoan hyödyntämiseen ja osto-osoitusten välttämiseen ruoka-avussa.

Ruoka-apua tarjotaan elintarvikkeina.
Ruokakassit pyritään rakentamaan tasapainoisiksi kokonaisuuksiksi, jotta ihminen pystyy hyödyntämään kassin sisällön hyvin.

Koska hävikin määrä ja laatu vaihtelee, täytyy ruokakassia välillä täydentää ostetulla ruualla. Tätä varten Pitäjänmäen seurakunnalla on ruokapankki, johon on ostettu pitkään säilyvää ruokaa. Ruokapankin avulla voidaan huomioida myös avuntarvitsijoiden erityisruokavalioita.

Avuntarvitsijat sopivat ruokakassien noudosta ennakoon diakoniatyöntekijöiden kanssa. Tämä auttaa tarvittavien ruokakassien määrän arvioimisessa.

Hävikkiruokaa hyödyntämällä avustusten kustannuksia avustusta kohden on saatu laskettua neljässä vuodessa alle neljäsosaan lähtötasosta. Osto-osoituksia ruokaan vuonna 2018 myönnettiin 194 kappaletta, kun taas vuonna 2021 vain 5 kappaletta.

Yhden avustuksen keskihinta on ollut esimerkiksi vuonna 2021 1,60 euroa. Tämä saadaan jakamalla avustusten määrä siihen käytettävällä budjetilla. (avustusten määrä : budjetti = avutuksen keskihinta).

Kun yhden avustuskerran hinta on edullinen, se mahdollistaa pidempiaikaista tukemista kerta-avustuksen sijaan.

Vertaa esimerkiksi:

20 euron osto-osoitus
tai
pääasiassa hävikkiruoasta koostuva ruokakassi 12 viikon ajan.

```
graph TD; A[Hävikin vastaanotto] --> B[Hävikin lajittelu]; B --> C[Ruokakassien tekeminen]; C --> D[Ruokakassien jakaminen]; D --> E[Siivous];
```

Hävikin vastaanotto

Ruoka-apu toteutuu siten, että Stadin Safkan hävikkiterminaalista toimitetaan sopimuksen mukaan jaettavat elintarvikkeet kirkolle päivää ennen ruokakassien jakoa.

Hävikin lajittelu

Hävikki käydään läpi, ja kylmään menevät tuotteet viedään jääkaappiin tai pakastimeen ja huoneenlämmössä säilyvät tuotteet viedään valmiiksi tilaan, joka on varattu ruokakassien tekemiseen.

Ruokakassien tekeminen

Ruokakassit tehdään seuraavana aamuna vapaaehtoisten ja diakonien yhteistyöllä. Kylmäsäilytystä vaativat tuotteet lisätään kasseihin viimeisenä lähellä kassien jako hetkeä, ettei kylmäketju katkea. Tarvittaessa kasseja voidaan täydentää ruokavapankista ostetulla ruualla.

Ruokakassien jakaminen

Ruokakassien teko aloitetaan vapaaehtoisten kanssa hetki ennen joustavan ruokakassihakuajan alkua. Joustavan kahden tunnin ruokakassinhakuajan myötä pitkiä jonoja ei synny ja ihmisten kohtaamiseen jää aikaa. Vapaaehtoiset mahdollistavat sen, että työntekijälle jää aikaa kohdata avuntarvitsijat sillä aikaa, kun he tekevät ruokakasseja.

Siivous

Viimeiseksi siivotaan ja kierrätetään mahdolliset roskat.

Ruokapankki

Jääkaapit ja pakastimet

Hävikki valmiina ruokakassien tekoon

Kylmätuotteet, jotka lisätään kasseihin viimeisenä

Esimerkki ruokakassin sisällöstä

Valmiita ruokakasseja

Kohti konkreettista ruoka-apua

Hei, kiva kun olet ottanut oppaan käyttöösi ja lähtenyt matkalle kohti konkreettista ruoka-apua sekä osto-osoitusten vähentämistä ruoka avussa.

Alkuun kannattaa kartoittaa omaa tilannetta, millaisilla summilla avustetaan, millaisia varoja on käytettävissä ja kuinka paljon apua tarvitsevia on.

Laske paljonko on yhden avustuskerran hinta keskimäärin. Se onnistuu laskemalla avustusten määrän jaettuna siihen käytetyillä varoilla.

Yhden avustuskerran hintaa kannattaa seurata tämän ruoka-apumallin edetessä.

Askel 1

Aika

Ensimmäinen askel muutokseen on halu ja innostus muuttaa ruoka-avun avustusmallia. Koko tiimin ja seurakunnantyöntekijöiden yhteinen tahto ja tuki on tärkeää muutoksessa. Aluksi muutoksen toteuttaminen vaatii työntekijöiltä enemmän ajallista panostamista, mutta kun ruoka-apumalli on kehitetty omaan toimintaan parhaiten soveltuvaksi, voidaan säästää työntekijän aikaa.

Ruoka-avun kehitys kannattaa ajoittaa hiljaisempaan aikaan.

Askel 2

Tilat

Kartoita, millaisia tiloja on käytettävissä. Tilat määrittävät millaista ruokaa ja minkä verran teillä on mahdollista säilyttää. Ruokavarasto voi olla esimerkiksi kaappi, hyllykkö tai kokonainen huone. Jos hävikki tulee laatikoissa, jotka täytyy palauttaa eli esimerkiksi lihalaatikot, huomioi säilytystila niille. Tilaa kylmälaitteille tulee olla, mikäli haluaa ottaa vastaan tai ostaa kylmäsäilytystä vaativaa ruokaa.

Mikäli näitä tiloja ei ole, vaihtoehtona voi olla hävikkiruuan jakaminen heti kun se saapuu, jolloin ei tarvitse tilaa sen säilyttämiseen.

Mieti myös, missä tilassa hävikki lajitellaan ja varaa siihen riittävästi aikaa. Ruokakassien noutopaikan sijainnissa kannattaa huomioida myös esteettömyys.

Askel 3

Tarvikkeet

Tarvittavat tarvikkeet riippuvat käytössä olevista tiloista ja siitä, millaista ruokaa halutaan tarjota.

Lista tarvittavista tarvikkeista:

- *Kaappi tai hyllyjä*
- *Jääkaappi ja pakastin*
- *Muovipusseja ja pieniä muovipusseja*
- *Kertakäyttökäsineitä*
- *Siivoustarvikkeita*
- *Kärryt*

Kaapit tai hyllyt ovat ruokavarastoa varten. Jääkaappi mahdollistaa esimerkiksi maitotuotteiden säilytyksen tai sen, että hävikki voidaan ottaa vastaan jo edellisenä päivänä. Pakastimessa on helppo säilöä esimerkiksi ylijääneitä ruoka-annoksia tai pakastamisen kestäviä elintarvikkeita. Näin pidennetään esimerkiksi lihatuotteiden säilyvyyttä. Kärryt ovat hyvä apuväline ruuan siirtelyyn, jos välimatkat ovat pitkiä. Muovipusseihin ja pakastuspusseihin pakataan jaettava ruoka. Siivoukseen kannattaa varautua, esimerkiksi mehupurkki voi vuotaa ja sotkea.

Tarvikkeita voi saada lahjoituksina tai edullisesti käytettynä ostettuna.

Askel 4

Yhteistyötahot ja vapaaehtoiset

Yhteistyötahot ovat tärkeitä hävikkiruuan saamiseksi. Tahoja voivat olla esimerkiksi alueen kaupat, kahvilat tai ravintolat. Joissakin kaupungeissa toimii myös hävikkiterminaali, johon hävikki on keskitetty. Yhteistyötahojen kanssa tehtyjen sopimuksien mukaan saadaan hävikkiruokaa jaettavaksi. Satunnaisia lahjoituksia voi saada myös yksittäisiltä yrityksiltä.

Vapaaehtoiset ovat valtava apu työntekijöille ja puolestaan vapaaehtoistyö on merkityksellistä myös ihmiselle itselleen. Ruoka-avusta jokaiselle löytyy tehtäviä, joihin omat kyvyt riittävät. Vapaaehtoinen voi kantaa painavia hävikkilätköitä, lajitella hävikkiä tai pussittaa ruokia valmiiksi annettavaksi. Vapaaehtoisia voi saada mukaan toimintaan mm. ruokajonosta, diakonian vastaanotolta tai erillisen rekryn kautta.

Askel 5

Logistiikka

Tee sopimus hävikin saamisesta yhteistyötahosi kanssa ja sovi kuljetuksesta tai noudosta. Jos hävikin tarjoaja ei voi hoitaa kuljetusta, se täytyy järjestää muutoin. Kuljettaja voi olla seurakunnan työntekijä tai vapaaehtoinen.

Tärkeää kuljetuksessa on huomioida hygienia ja mahdollisesta kylmäketjusta huolehtiminen. Isojen määrien hävikin kuljettamisessa auto on välttämätön.

Ruuan ergonomiseen siirtelyyn on syytä kiinnittää huomiota, että välttyy loukkaantumisilta. Kärryjä voi käyttää apuna kantamisen sijaan.

Askel 6

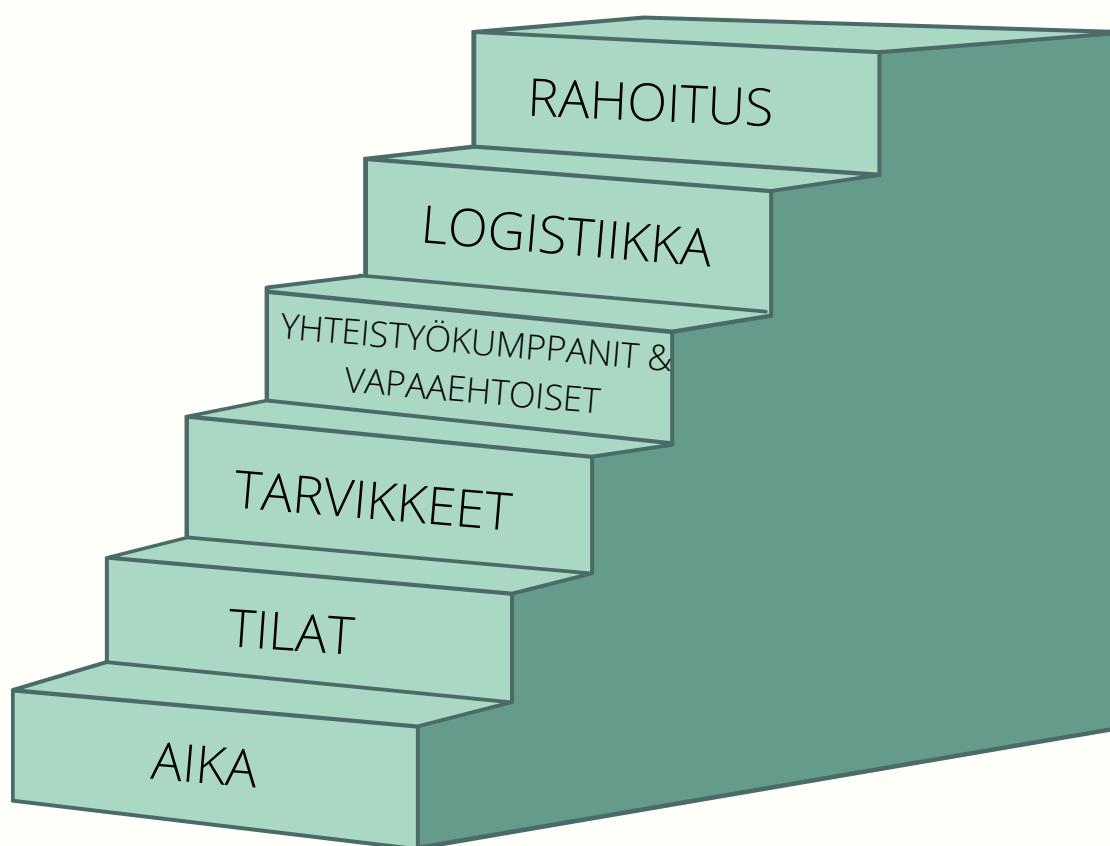
Rahoitus

Seurakunnan ruoka-apuun varatulla rahoituksella täydennetään ruokavarastoa. Ruokavarastoon ostetaan hyvin säilyviä tuotteita kuten pastaa, jauhoja, tomaattimurskaa ja hernekeittoa.

Hävikin määrän ja laadun vaihdellessa on hyvä varautua täydentämään ruokakasseja ostetulla ruualla. Ruokavarastoon voi kerätä hyvin säilyviä tuotteita myös hävikistä, jos niitä tulee kerralla niin paljon, että kaikkea ei saada tai ole järkevää jakaa.

Jos hävikkiruuasta tai ruokavarastosta ei löydy juuri sitä tuotetta, jolle avuntarvitsijalla on perusteltu tarve, voi sen käydä ostamassa kaupasta. Näin myös avuntarvitsijalle tulee tunne siitä, että häntä oikeasti kuunnellaan ja hän pääsee vaikuttamaan asioihin.

ASKELEET TIIVISTETTYNÄ

Näiden askeleiden avulla saat tarjottua ruoka-apua osto-osoitusten sijaan ruokakasseina hävikkiruokaa hyödyntäen.

Kohtaaminen ja hengellisyys

Kristilliseen ihmiskäsitykseen kuuluu kokonaisvaltainen kohtaaminen. Ruokakassien jakaminen on mahdollisuus diakoniatyöntekijän ja avuntarvitsijan kohtaamiseen. Kun kohtaamiseen on tarpeeksi aikaa, se antaa mahdollisuuden lyhyeen keskusteluun, hengelliseen tukeen sekä tarvittaessa palveluohjaukseen tai diakonian vastaanoton ajanvaraukseen.

Hengellisyys on iso osa seurakuntien toimintaa ja sille tulisi olla mahdollisuus kaikissa seurakunnan toiminnoissa ihmisen niin halutessaan. Ruokakassin saaminen ei kuitenkaan edellytä kirkkoon kuulumista tai seurakunnan toimintaan osallistumista.

Loppusanat

Toivottavasti opas innosti ja tarjosi hyvät lähtökohdat ruoka-avun kehittämiseen. Nyt vain rohkeasti kokeilemaan kuinka malli toimisi juuri teillä.

Kiitos!

Lähteet

Gothoni, R., Helosvuori, R., Kuuskimäki, K. & Puuska, K. (2012) Kantakaa toistenne kuormia diakoniatyön perusteet

Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöiden ryhmähaastattelu. (2022)

Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyön vuosikertomukset 2018-2021 [Julkaisematon vuosikertomus]

Haluatko tietää lisää, tutustu opinnäytetyöhömmme:

Kiiskinen, A. & Mäkinen, S. (2022) Osto-osoituksista hävikkiruokajakoon. Opas Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallista seurakunnille. [Opinnäytetyö]

Kuvat: Anu Kiiskinen ja Susanna Mäkinen

